

Vědecké „samizdaty“ jsou mlýnkem na peníze

16.12.2017 - Lidové noviny

Autor: Martin Rychlík, Strana: 4

Štítky: [Kafemlejnec](#), [Univerzita Karlova](#), [Daniel Münich](#), [AV ČR](#), [CERGE](#)

Soubory (scany): [1.pdf](#)

Obsah z přepisu příspěvku

„Ve středovýchodní Evropě se vytvořil lokální publikační ekosystém,“ varuje studie vědců z ústavu [CERGE-EI](#). Lidé z vydávající instituce až příliš často píšou do svých vlastních časopisů.

PRAHA

České univerzity či akademické ústavy si vydávají vlastní odborná periodika. Na jedné straně jsou mezinárodně renomované časopisy jako *Preslia*, již vydává Česká botanická společnost, a na straně druhé třeba časopis *Scientia Agriculturae Bohemica* z České zemědělské univerzity v Praze. Ten je zvláštní tím, že v něm z více než osmdesáti procent publikují právě autoři z téže instituce.

„Jako ‚akademický samizdat‘ označujeme časopisy, které mají vysoký podíl článků od autorů ze stejné instituce, která časopis vydává. Samizdatové publikování tak podlamuje důvěru ve vědecké časopisy,“ řekli LN autoři studie Martin Srholec a Vít Macháček, analytici z ústavu [CERGE-EI](#), společného pracoviště [Akademie věd ČR](#) a Univerzity Karlovy.

Ve své práci, jež bude dnes zveřejněna a na pondělním semináři i diskutována, se zaměřili na vědecké časopisy vydávané v ČR, jež jsou vedeny ve světové citační databázi *Scopus*. Ta je považována za minimální filtr „vědeckosti“, přičemž český stát dával za studie vydané v indexovaných magazínech peníze daným institucím podle takzvaného [kafemlejnku](#).

„Mezi indexovanými časopisy ale panují obrovské rozdíly v tom, jak přispívají k rozvoji vědeckého poznání... Samotné zařazení někdy neznamená o mnoho víc, než že má časopis zveřejněná pravidla recenzního řízení, názvy a abstrakty článků v angličtině. Kromě špičkových časopisů je indexována i řada nevýznamných až pochybných titulů,“ varuje Srholec. S Macháčkem proto sledovali, kolik článků pochází ze stejné země, případně dokonce z téže instituce, jež časopis vydává.

„Nabízíme netradiční pohled na to, kdo v nich publikuje. Přínosné je to proto, že se řada časopisů naučila citační indexy různými způsoby uměle nafukovat,“ říká Macháček. Za poslední léta se mnohé instituce – zejména menší vysoké školy – naučily systém „podojit“ a poměrně lehce si přimlít finanční zdroje, přestože jejich výzkum vlastně nikoho moc nezajímá.

Provinčnost výstupů je typická pro postkomunistické země. Právě analýza think-tanku při [CERGE-EI](#) nyní ukazuje, že nejen v Česku, ale i v ostatních zemích EU bývalého východního bloku je vydáváno řádově více místně orientovaných časopisů, než bývá zvykem v zemích vyspělejších, jako jsou počtem obyvatel srovnatelné země typu Rakouska anebo Belgie; o Izraeli ani nemluvě.

„Nejvíce místně zaměřených časopisů se vydává v Chorvatsku nebo v Rumunsku. V Česku je okolo pětiny všech indexovaných výsledků soustředěno v českých časopisech s vysokým podílem domácích autorů. Česko se v tom nejvíce podobá Litvě a zaostává i za jihoevropskými zeměmi, jako je Portugalsko a Řecko,“ uvádějí autoři šedesátistránkové studie.

Periodika jsou to dosti různorodá. Jako příklady těch, které si uchovávají dobrou praxi, uvádějí autoři časopisy

Photosynthetica, Cyberpsychology, European Journal of Entomology či *Bulletin of Geosciences*. Naopak na druhém pólu se nacházejí rozličné věstníky zemědělských věd či výslovně zmíněný žurnál *Manufacturing Technology*, který vydává Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Plné texty jsou otištěny jen v malém papírovém nákladu a loni časopis vykázal 71 procent sebecitací z téhož zdroje!

„Nejhorší z místních časopisů nemusí být totiž o nic méně predátorské než pochybné zahraniční tituly... Některé místní časopisy se mohly pro spřízněné výzkumné organizace stát doslova tiskárnami na peníze, a to přes zautomatizované čerpání podpory ze státního rozpočtu,“ říká Macháček.

Autoři jsou si vědomi oborových specifik, třeba v bohemistice. S tím souhlasí **Daniel Münich**, jenž se zabývá hodnocením výzkumu. „S paušálními soudy se musí opatrně. Některé místní časopisy jsou přirozeným a užitečným komunikačním médiem mezi místní vědeckou obcí v každé zemi. Jejich obsah však není vystaven mezinárodní kritické reflexi. Bohužel mezi nimi najdeme řadu časopisů, jejichž hlavním smyslem je nabízet možnost snadného publikování. Od počtu publikací se totiž na mnohých vysokých školách stále odvíjí kariéerní postup,“ sdělil LN Münich.

Státy s nejvyšším dílem „lokálnosti“

Vybrané země OECD a EU, v nichž funguje lokální publikační systém s vysokým podílem autorů z téže země, z níž je i vydavatel časopisu:

■ CHORVATSKO

■ RUMUNSKO

■ SLOVINSKO

■ LITVA

■ ČESKO

Pramen: LN, studie **CERGE-EI**

Vědecké „samizdaty“ jsou mlýnkem na peníze

„Ve středovýchodní Evropě se vytvořil lokální publikační ekosystém,“ varuje studie vědců z ústavu CERGE-EI. Lidé z vydávací instituce až příliš často píšou do svých vlastních časopisů.

MARTIN RYCHLÍK

PRAHA České univerzity či akademické ústavy si vydávají vlastní odborná periodika. Na jedné straně jsou mezinárodně renomované časopisy jako *Prestia*, již vydává Česká botanická společnost, a na straně druhé třeba časopis *Scientia Agriculturae Bohemica* z České zemědělské univerzity v Praze. Ten je zvláštní tím, že v něm z více než osmdesáti procent publikují právě autoři z téže instituce. „Jako ‚akademický samizdat‘ označujeme časopisy, které mají vysoký podíl článků od autorů ze stejné instituce, která časopis vydává. Samizdatové publikování tak podlamuje důvěru ve vědecké časopisy,“ řekl LN autoři studie Martin Srholec a Vít Macháček, analytici z ústavu CERGE-EI, společného pracoviště Akademie věd ČR a Univerzity Karlovy.

Ve své práci, jež bude dnes zveřejněna a na pondělním semináři i diskutována, se zaměřili na vědecké časopisy vydávané v ČR, jež jsou vedeny ve světové citační databázi *Scopus*. Ta je považována za minimální filtr „vědeckosti“, přičemž český stát dával za studie vydané v indexovaných magazínech peníze daným institucím podle takzvaného kafemlejnku.

„Mezi indexovanými časopisy ale panují obrovské rozdíly v tom, jak přispívají k rozvoji vědeckého poznání... Samotné zařazení někdy neznamená o mnoho

víc, než že má časopis zveřejněná pravidla recenzního řízení, názvy a abstrakty článků v angličtině. Kromě špičkových časopisů je indexována i řada nevýznamných až pochybných titulů,“ varuje Srholec. S Macháčkem proto sledovali, kolik článků pochází ze stejné země, případně dokonce z téže instituce, jež časopis vydává.

„Nabízíme netradiční pohled na to, kdo v nich publikuje. Přínosné je to proto, že se řada časopisů naučila citační indexy různými způsoby uměle nafukovat,“ říká Macháček. Za poslední léta se mnohé instituce – zejména menší vysoké školy – naučily systém „podojit“ a poměrně lehce si přimlít finanční zdroje, přestože jejich výzkum vlastně nikoho moc nezajímá.

Provinciálnost výstupů je typická pro postkomunistické země. Právě analýza think-tanku při CERGE-EI nyní ukazuje, že nejen v Česku, ale i v ostatních zemích EU bývalého východního bloku je vydáváno řádově více místně orientovaných časopisů, než bývá zvykem v zemích vyspělejších, jako jsou počtem obyvatel srovnatelné země typu Rakouska anebo Belgie; o Izraeli ani nemluvě.

„Nejvíce místně zaměřených časopisů se vydává v Chorvatsku

nebo v Rumunsku. V Česku je okolo pětiny všech indexovaných výsledků soustředěno v českých časopisech s vysokým podílem domácích autorů. Česko se v tom nejvíce podobá Litvě a zaostává i za jihoevropskými zeměmi, jako je Portugalsko a Řecko,“ uvádějí autoři šedesátistránkové studie.

Periodika jsou to dosti různorodá. Jako příklady těch, které si uchovávají dobrou praxi, uvádějí autoři časopisy *Photosynthetica*, *Cyberpsychology*, *European Journal of Entomology* či *Bulletin of Geosciences*. Naopak na druhém pólu se nacházejí rozličné věstníky zemědělských věd či výslovně zmíněný žurnál *Manufacturing Technology*, který vydává Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Plné texty jsou otištěny jen v malém papírovém nákladu a loni časopis vykazal 71 procent sebecitací z těchto zdrojů!

„Nejhorší z místních časopisů nemusí být totiž o nic méně predátorské než pochybné zahraniční tituly... Některé místní časopisy se mohly pro spřízněné výzkumné organizace stát doslova tiskárnami na peníze, a to přes zautomatizované čerpání podpory ze státního rozpočtu,“ říká Macháček.

Autoři jsou si vědomi oborových specifík, třeba v bohemistice. S tím souhlasí Daniel Münich, jenž se zabývá hodnocením výzkumu. „S paušálními soudy se musí opatrně. Některé místní časopisy jsou přirozeným a užitečným komunikačním médiem mezi místní vědeckou obcí v každé zemi. Jejich obsah však není vystaven mezinárodní kritické reflexi. Bohužel mezi nimi najdeme řadu časopisů, jejichž hlavním smyslem je nabízet možnost snadného publikování. Od počtu publikací se totiž na mnohých vysokých školách stále odvíjí kariéerní postup,“ sdělil LN Münich.

Státy s nejvyšším dílem „lokálnosti“

Vybrané země OECD a EU, v nichž funguje lokální publikační systém s vysokým podílem autorů z téže země, z níž je i vydavatel časopisu:

- CHORVATSKO
- RUMUNSKO
- SLOVENSKO
- LITVA
- ČESKO

Pramen: LN, studie CERGE-EI